

RIGSARKIVET

INVASIONEN 9. APRIL

MAXIBOG TIL 7.-9. KLASSE + GYMNASIE / HF

KORTE TEKSTER MED ARBEJDSPØRGSMAÅL · HISTORIEFORSTÅELSE OG KILDEKRITIK · NOTEPLADS

Invasjonen 9. april

Maxibog til 7.-9. klasse, gymnasie og HF

1. udgave

© Rigsarkivet 2020

Tekst: Rigsarkivets undervisningsteam

Billeder: Fotografer og kunstnere er angivet ved billederne

Layout: Lind Graphics

Dette er en tidslinje udformet som arbejdshæfte til print. Arbejdsspørgsmålene i hæftet knytter sig til originale kilder, som ligger online.

Rigsarkivets tidslinjer indeholder kilder, der fortæller om en central begivenhed i danmarkshistorien. Tidslinjerne er et godt valg til at arbejde med kildekritik, og hertil kan I med fordel bruge Rigsarkivets *Guldbog om kildekritik*. Tidslinjen *Invasjonen 9. april* opfylder kravene til de faglige mål for historiefaget i grundskolen og på ungdomsuddannelser, hvilket uddybes i lærervejledningen, som findes på tidslinjen om Invasjonen 9. april: kilderne.dk/tidslinjer.

En tidslinje indeholder:

- En kort introduktion til temaet.
- Nedslag om de store begivenheder i historien, hvortil der er originale kilder, læsevenlige udgaver af kilderne og spørgsmål til kilderne.
- Små *Tænk engang* nedslag med supplerende oplysninger om begivenheden, men uden arbejdsspørgsmål.

Rigsarkivets tidslinjer er gratis at bruge, men hvis tekster og billeder overføres til andre medier, skal Rigsarkivet krediteres (nævnes som kilde). Rigsarkivet forbeholder sig ret til ændringer og tager forbehold for fejl. Rigsarkivet har så vidt muligt søgt at finde frem til rettighedshaverne til de anvendte billeder. Skulle du mene at eje nogle rettigheder, der ikke er blevet honoreret, bedes du henvende dig til Rigsarkivet.

Har du kommentarer til tidslinjen, kan du sende dem til: skoletjeneste@sa.dk

Mere viden og digitale hjælpemidler

- *Den lille Guldbog om kildekritik* finder du på: kilderne.dk/kildekritik
- Alle Rigsarkivets tidslinjer finder du på kilderne.dk/tidslinjer

Sådan finder du kilderne til dette arbejdshæfte

1. Gå til kilderne.dk/kildekataloget
2. Vælg tema → "9. april"
3. Kilderne vises nedenfor søgefeltet
4. Tryk på for at finde link til den originale kilde og den tilhørende læsevenlige udgave

INVASIONEN 9. APRIL

Besættelsestropper. Foto fra Hans Mørups arkiv, Rigsarkivet.

Efter Hitlers magtovertagelse i 1933 arbejdede det nazistiske Tyskland målbevidst på en ophævelse af Versaillesfreden, som havde afsluttet Første Verdenskrig. Tyskland oprustede og fremsatte krav om grænseændringer. I marts 1938 blev Østrig indlemmet i Tyskland og i oktober samme år, Sudeterlandet. Et halvt år senere, i marts 1939, gik tyske tropper ind over grænsen til Tjekkos-

lovakiet og besatte landet.

Samtidig, i maj 1939, tilbød Tyskland de nordiske lande en ikke-angrebspagt. Norge, Sverige og Finland takkede nej, men Danmark tog imod tilbuddet. Tre måneder senere, den 23. august indgik Tyskland også en ikke-angrebspagt med Sovjetunionen. I en hemmelig tillægsprotokol til denne aftale var man imidlertid blevet enige om at dele Østeuropa op i en sovjetisk og tysk interessesfære. I overensstemmelse hermed angreb Tyskland den 1. september 1939 Polen. England og

Frankrig erklærede herefter Tyskland krig, og Anden Verdenskrig var brudt ud.

I det første halve år af krigen var der kun ganske få militære operationer i Vesteuropa. Man talte i England om "the phoney War" – "den falske krig" og i Tyskland om "Sitzkrieg" – "Siddekrigen". Men for at sikre tilførslen af jernmalm fra Sverige til den tyske våbenindustri, blev Danmark, på trods af ikke-angrebspagten, den 9. april 1940 angrebet af Tyskland.

Tyskerne på vej gennem Aabenraa. Foto: Rigsarkivet

Men hvad skete der egentlig den 9. april 1940 i Danmark? Hvordan foregik invasionen her i landet, og hvordan oplevede danskerne dagen?

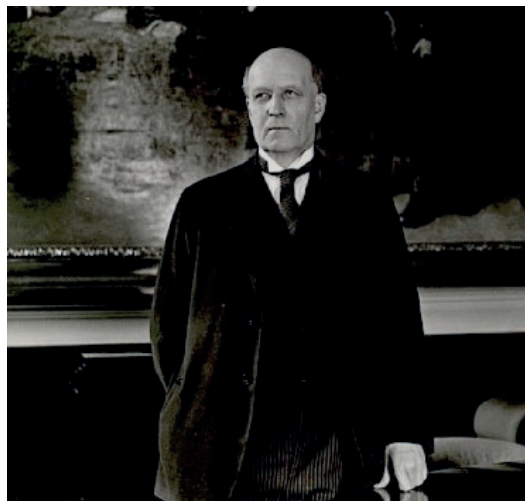
Maxibogen giver dig mulighed for at se, læse og arbejde med en række forskellige kilder, der beskriver invasionsdagen.

I denne maxibog kan du se kilder om soldaterne, der kæmpede mod tyskerne og læse om de overvejelser, som regeringen og Kongehuset gjorde, da Danmark blev invaderet – og du kan læse om hvordan den almindelige dansker oplevede invasionen.

Bogen giver dig mulighed for at analysere og vurdere kilderne, så du kan skabe din egen fortolkning af historien. Hvad står der i kilderne? Hvad står der ikke? Hvad viser billederne?

Hvad tror du, det betyder? Hvad var det egentlig, der skete.

DET TOMME LØFTE?

*Tv. Hitler, 1937.
Foto: Wikimedia
Commons*

*Th. top. Udenrigs-
minister Peter Munch.
Foto: Det Kgl.
Bibliotek*

*Th. bund. Forsiden af
Ikke-angrebspagten.
Foto: Rigsarkivet*

Klokken halv fire om morgenen den 9. april ringede telefonen hos udenrigsminister Peter Munch. Han noterede i sin lommebog, at en ud-sending for den tyske regering var på vej: ”Kl 3½ kaldt tlf. underretning, at tysk gesandt vil komme 4.20. Landet besat Kl. 5-6 Morgen.”

Gesandten (svarer til en ambassadør og er et lands repræsentant i et andet land) overrakte udenrigsmi-

nister Munch et memorandum, dvs. en officiel meddelelse fra et land til et andet. Heri stod der, at Tyskland ville besætte Danmark.

Den danske regering havde forsøgt at undgå indblanding i krigen. I maj 1939 underskrev man en ikke-angrebspagt med Tyskland og håbede dermed, at sikre Danmarks neutralitet som under Første Verdenskrig. Alligevel besluttede den tyske regering i februar 1940 at besætte Danmark.

KILDE: IKKE-ANGREBSPAGT MELLEM DANMARK OG TYSKLAND, 1939

Find kilden i kilderne.dk/kildekataloget → Tema: 9. april

DET TOMME LØFTE?

Tjek på kilden

1. Hvad er det for en kilde?
2. Den danske konge og den danske udsending i Berlin har underskrevet den tyske udgave af ikke-angrebspagten. Hvem har underskrevet den danske udgave af ikke-angrebspagten, som gengives her?
3. Hvornår er ikke-angrebspagten skrevet?
4. Er det en primær eller en sekundær kilde?
5. Er der tale om førstehånds- eller andenhåndsuplysninger?
6. Hvem er kilden skrevet til?

Gå i dybden

7. Beskriv med dine egne ord, hvad de to parter i ikke-angrebspagten blev enige om. Hvad er en ikke-angrebspagt?
8. Hvilke historiske forhold kan kilden belyse?
9. Hvor længe gjaldt ikke-angrebspagten?
10. Hvad var formålet med at lave en ikke-angrebspagt? Hvorfor tror du, at Tyskland indgik pagten? Hvorfor indgik Danmark pagten?

TYSKERNE GÅR OVER GRÆNSEN

Tv. De røde pile viser, hvor tyskerne gik over grænsen ved operation Weserübung, den tyske kodebetegnelse for invasionen af Danmark. Foto: Rigsarkivet

Th. Soldater ved Aabenraa. Foto: Rigsarkivet

Kl. 4.10 blev himlen syd for grænsen oplyst af lyskugler fra tyske signalpistoler som signal til, at invasionen kunne begynde.

Der havde i et stykke tid været rygter om, at Tyskland ville invadere Danmark. De sidste dage op til den 9. april blev rygterne mere konkrete og der kom rapporter fra Nordtyskland om forberedelser. Den 8. april sejlede 3 tyske krigsskibe gennem dansk farvand uden at den danske flåde eller militæret gjorde noget.

Man ville ikke provokere Tyskland til at angribe.

De tyske tropper overskred den danske grænse syv forskellige steder. Samtidig blev det danske luft- rum overfløjet af tyske maskiner. Fra tyske skibe blev der sat soldater i land på Fyn, Sjælland og Falster.

Generalkommandoen, der var den danske hærs øverste kommandoorgan, udarbejdede umiddelbart efter begivenhederne, i april 1940, en rapport om invasionen, som beskriver hærledelsens tanker og overvejelser op til invasionen.

ARBEJDSPØRGSMAÅL

KILDE: NILS SVENNINGSENS BREV TIL DET DANSKE GESANDTSKAB I BERLIN,
7. MAJ 1940

KILDE: UDDRAG AF GENERALKOMMANDOENS RAPPORT OM INVASIONEN, 1940

Find kilden i kilderne.dk/kildekataloget → Tema: 9. april

TYSKERNE GÅR OVER GRÆNSEN

Tjek på kilden

1. Hvad er det for en kilde?
2. Hvem har skrevet kilden?
3. Hvornår er kilden skrevet?
4. Er det en primær eller en sekundær kilde?
5. Er der tale om førstehånds- eller andenhåndsuplysninger?
6. Hvem er kilden skrevet til?

Gå i dybden

7. Hvilke tegn er der på, at Danmark vil blive invaderet?
8. Hvad var formålet med at skrive dem?
9. Hvad forestiller Generalkommandoen sig, der vil ske inden en invasion?
10. Sammenlign de to kilders opfattelse af situationen. Udpeg forskelle og ligheder.

DET TYSKE MEMORANDUM

Tv. Kort over styrkeforholdet den 9. april.
Illustration: Lind Graphics

Th. Den tyske gesandt Renthe-Fink og statsminister Thorvald Stauning.
Foto: Nationalmuseet

Den tyske militærmagt voksede voldsomt i løbet af 1930'erne, og samtidig begyndte Tyskland at gøre krav på flere og flere områder, bl.a. i Tjekkoslavakiet. Den danske regering ønskede ikke at provokere Tyskland.

Det betød, at om morgenen den 9. april stod der en næsten uforberedt dansk styrke på omkring 16.000 mand og syv moderne kampfly overfor mere end 30.000 tyske soldater, 70 lette kampvogne, 240 fly

og andre enheder, fx lastvogne og skibe. Kl. 4.20 overrakte den tyske gesandt, Renthe-Fink, den danske udenrigsminister, Peter Munch, et memorandum (en officiel meddelelse).

KILDE: UDDRAG AF DET TYSKE MEMORANDUM, 1940

Find kilden i kilderne.dk/kildekataloget → Tema: 9. april

DET TYSKE MEMORANDUM

Tjek på kilden

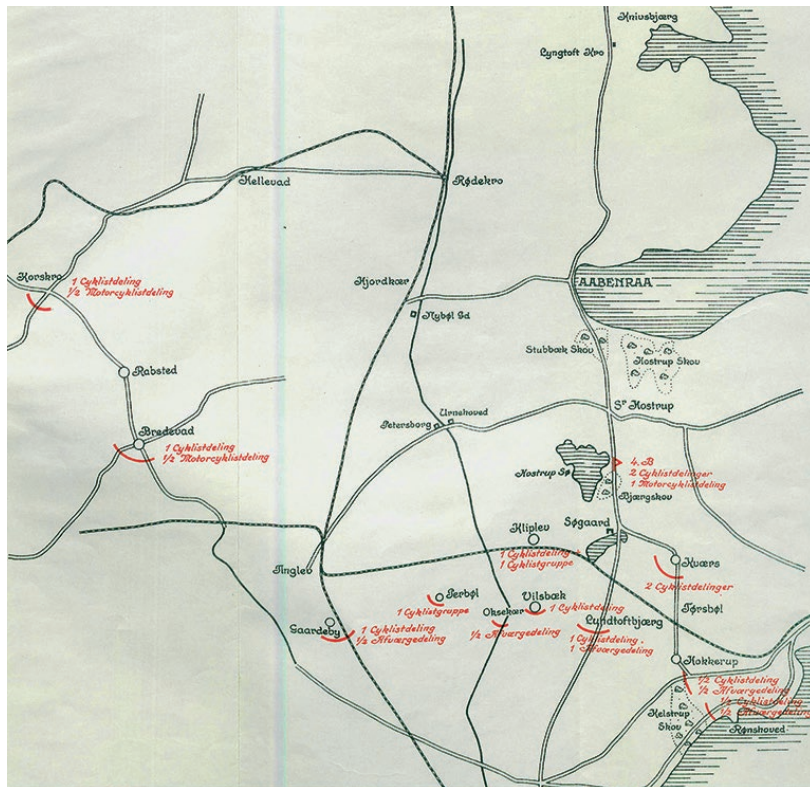
1. Hvad er det for en kilde?
2. Hvem har skrevet kilden?
3. Er det en primær eller en sekundær kilde?
4. Er der tale om førstehånds- eller andenhåndsoplysninger?
5. Hvem er kilden skrevet til?

Gå i dybden

6. Hvordan beskriver teksten Frankrig og England?
7. Hvordan beskriver teksten forholdet mellem Tyskland og de skandinaviske lande?
8. Hvordan opfatter den tyske regering situationen ifølge memorandummet? Kan der være andre grunde til, at man fra tysk side valgte at besætte Danmark? Underbyg dine argumenter med eksempler fra teksten.
9. Er besættelsen af Danmark, efter den tyske opfattelse, der kommet til udtryk i memorandummet, et brud på ikke-angrebspagten? Hvad mener du selv?

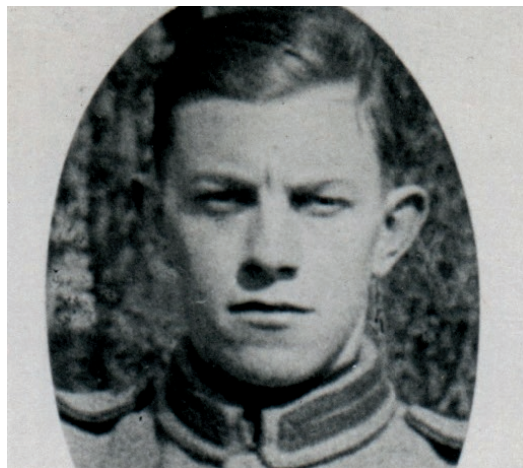
DANSKE SOLDATER I KAMP

Tv. Kort over styrkerne ved Søgaard syd for Aabenraa

Th. top. Karl Gunnar Jørgensen, 1940. Foto: Rigsarkivet

Th. bund. Cyklende soldater. Foto: Rigsarkivet

Kl. 4.40 blev de første kampe mellem danske og tyske soldater indledt i Sønderjylland. På kortet kan du se, hvor de danske soldater mødte tyskerne.

Alarmen gik kl. 4.17 på Søgård kaserne. Otte minutter efter rykkede 600 danske soldater ud.

Nogle kørte på Nimbus-motorcykler med sidevogn og rekylgevær, men mange var på cykel eller til fods. De delte sig op i mindre grupper og lavede hurtigt stillinger i om-

rådet, hvor de kunne skyde på de tyske tropper.

Ved Lundtoftbjerg blev der kæmpet i 15 minutter, før de danske soldater måtte trække sig.

Deres geværer kunne ikke hamle op med de tyske panservogne.

Ved Hokkerup kæmpede 34 mand mod overmagten, indtil 100 tyske soldater stormede stillingen.

Ved Bjergskov var der danske kanoner, men de blev også hurtigt nedkæmpet af tyske panservogne.

Ved Bredevad kom 60 mand fra Søgård i kamp. Fra en stilling i en baghave lykkedes det dem at stop-

pe fire pansrede mandskabsvogne med skud.

4. bataljons 3. kompagni bestod af to cykeldelinger. De var under ledelse af kaptajn Klein. I sin rapport skrev han, at han havde fået ordre til "at kæmpe haardnakket til det sidste, hvis jeg blev angrebet; men jeg maatte dog ikke sætte mit Kompagnis Kampkraft over Styr. Hvis jeg gik, skulde jeg søge til Aabenraa Sydkant, hvor alvorlig modstand skulde gøres." De 2 cyklistdelinger kom i korte kampe og to af soldaterne døde. En af dem var Karl Gunnar Jørgensen.

KILDE: UDDRAG AF KAPTAJN KLEINS BERETNING, 1940

KILDE: KARL GUNNAR JØRGENSENS FAMILIE I FOLKETÆLLINGEN FRA 1940

KILDE: BATALJONENS SYGEPROTOKOL, 1940

KILDE: KARL GUNNAR JØRGENSENS MILITÆRE STAMBLAD

Find kilden i kilderne.dk/kildekataloget → Tema: 9. april

DANSKE SOLDATER I KAMP

Tjek på kilden

1. Hvad er det for en kilde?
2. Hvem har skrevet kilden?
3. Hvornår er kilden skrevet? Har det nogen betydning?
4. Er det en primær eller en sekundær kilde?
5. Er der tale om førstehånds- eller andenhåndsuplysninger?
6. Hvem er kilden skrevet til?

Gå i dybden

7. Hvordan beskriver kaptajn Klein soldaterne, da de skal i kamp?
8. Hvad kan du sige om Karl Gunnar Jørgensens familie ud fra folketællingslisten? Hvor stor var den? Hvor boede de, hvor gamle var de og hvad lavede de?
9. Hvad fortæller stambladet om Karl Gunnar Jørgensen? Hvor gammel blev Karl Gunnar Jørgensen?
10. Hvad døde Karl Gunnar Jørgensen af ifølge sygeprotokollen?
11. Hvor mange soldater fra 4. bataljon døde eller blev sårede ifølge sygeprotokollen?
12. Forestil dig, at Karl havde fået mulighed for at skrive til sin bror eller forældre, før han døde. Hvad ville han mon have skrevet?

13. Hvad fortæller Kleins beretning om Karl Gunnar Jørgensens bisættelse om danskernes oplevelse af de første dage af besættelsen? Underbyg dit svar med eksempler fra teksten.

14. Hvorfor var der kampe i Sønderjylland, når regeringen havde besluttet ikke at ville provokere Tyskland?

15. Er kaptajn Kleins beretning en troværdig kilde? Hvorfor/hvorfor ikke?

Undersøg fotografiet

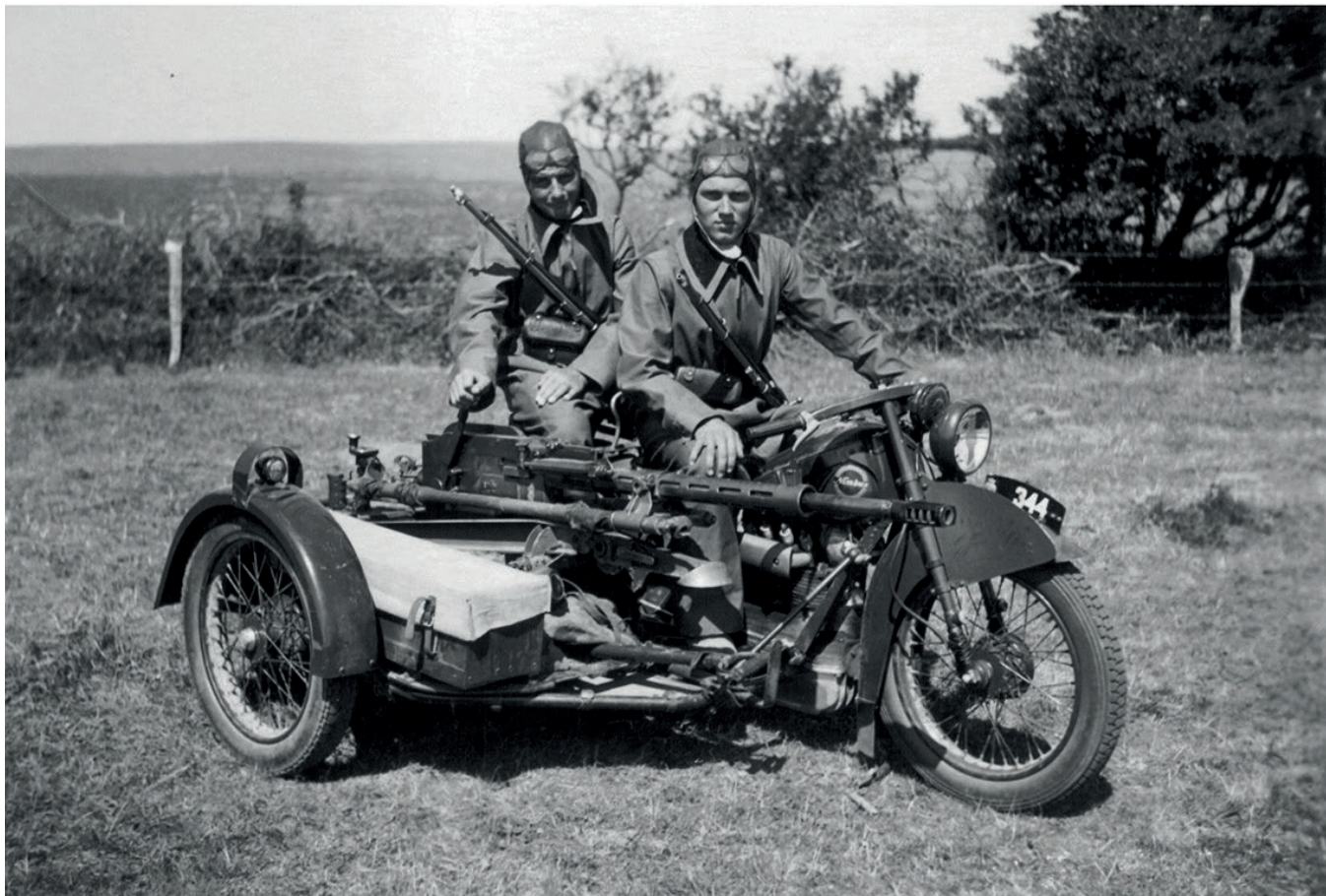
16. Beskriv Karl Gunnar Jørgensen, som du ser ham på billedet. Hvad tror du, han tænkte, da han cyklede ud mod tyskerne?

TÆNK ENGANG...

Nimbus motorcykel. Foto: Rigsarkivet

Forestil dig at være på vej ud for at møde fjendens kampvogne og kanoner. Mens du selv er på cykel eller motorcykel. Det var virkeligheden for flere af de soldater, der tog kampen op mod invasionsstyrken.

På billedet ser du to danske soldater på en Nimbus motorcykel. Modellen blev kaldt for Humlebien og blev brugt i det danske forsvar fra 1939. Der var plads til 3 soldater. Ham, der sad i sidevognen, skulle

håndtere rekylgeværet, der er et let maskingevær.

Andre motorcykler havde ikke en traditionel sidevogn. I stedet var der monteret en 20mm Madsen maskinkanon på siden. Med dem lykkedes det danske soldater at uskadeliggøre over 10 tyske panservogne under kampene i Sønderjylland.

DRAB PÅ GRÆNSEGENDARMER

Tv. Afsløring af mindesten for de tre grænsegendarmmer, der blev dræbt ved jernbaneviadukten i Padborg den 9. april 1940. Foto: Museum Sønderjylland, ISL

Th. J.P. Birk. En af de tre dræbte grænsegendarmmer. De øvrige to var A.A. Hansen og A.S. Albertsen. Foto: Rigsarkivet

Den danske grænse blev bevogtet af grænsegendarmmer. Rygterne om de tyske troppekonzentrationer syd for grænsen betød, at grænsegendarmmerne var sat i alarmberedskab.

Kort efter invasionen blev tre grænsegendarmmer skudt ved grænsen i Padborg. Flere andre blev taget til fange af tyskerne. Drabene blev efterforsket af det danske politi, der dog aldrig fandt frem til gerningsmændene.

I en tysk rapport udarbejdet af Feldwebel (oversergent) Preimes den 11. april 1940 bliver situationen i Padborg og drabene beskrevet.

KILDE: SIKKERHEDSPOLITIETS RAPPORT, 7. MAJ 1940

KILDE: FELDWEBEL PREIMES RAPPORT OM INVASIONSFORLØBET, 11. APRIL 1940

Læs og sammenlign sikkerhedspolitiets rapport om drabene og Feldwebel (oversergent) Preimes rapport om invasionsforløbet i Padborg

Find kilden i kilderne.dk/kildekataloget → Tema: 9. april

DRAB PÅ GRÆNSEGENDARMER

Tjek på kilden

1. Hvad er det for type af kilder?
2. Hvem har skrevet kilderne?
3. Hvornår er kilderne skrevet?
Har det nogen betydning?
4. Er det primære eller sekundære kilder?
5. Indeholder kilderne førstehånds- eller andenhåndsoplysninger?
6. Hvem er kilderne skrevet til?

Gå i dybden

7. Hvordan bliver mordene på grænsegendarmene beskrevet i de to kilder? Hvem bliver dræbt? Hvor bliver de dræbt?
8. Hvem er ifølge kilderne gerningsmændene?
9. Hvordan er tonen i kilderne?
10. Hvordan skal notitsen nederst i sikkerhedspolitiets rapport opfattes?
11. Hvad fortæller kilderne om hhv. den danske og den tyske opfattelse af forholdet mellem Tyskland og Danmark på dette tidspunkt af besættelsen?
12. Er kilderne troværdige? Hvorfor/hvorfor ikke?

KØBENHAVN ANGRIBES

Tv. Skibe ved Langelinie, 1940. Foto: Nationalmuseet

Th. Fly over Amalienborg, 1940. Foto: Nationalmuseet

Kl. 5 indledtes angrebet på København ved Kastellet, som var hovedkvarter for ledelsen af det danske forsvar. 800 tyske soldater blev sat i land på Langelinje fra skibe og overraskede danskerne. Der blev ikke affyret danske skud. Heller ikke fra kanonen på Middelgrundsfortet i Københavns havn. Den virkede ikke.

Ved Holmen lå skibe fra den danske flåde. Admiral Rechnitzer, der var chef for søværnskommandoen, bad flåden afvente ordre fra regeringen, før de affyrede skud mod tyskerne. Men den ordre kom aldrig.

Livgarden ved Amalienborg tog kampen op med tyskerne, og nedenfor kongefamiliens vinduer var der spredte ildkampe frem til kl. 05.55.

Samtidigt kastede tyskerne flyveblade ned over de danske byer. Her kunne befolkningen læse, hvad der var sket. Det var underskrevet af general Leonard von Kaupisch, der

stod i spidsen for invasionen. Senere blev han den øverste leder af de tyske styrker i Danmark. Han fortalte senere til en journalist, at det var Hitler, der havde skrevet teksten til flyvebladet. Men han sagde ikke, hvem der havde oversat teksten til dårligt dansk.

KILDE: UDDRAG FRA HJALMER RECHNITZERS DAGBOG, 9. APRIL 1940

KILDE: DET TYSKE FLYVEBLAD OPROP!, 1940

Find kilden i kilderne.dk/kildekataloget → Tema: 9. april

KØBENHAVN ANGRIBES

Tjek på kilden

1. Hvad er det for type af kilder?
2. Hvem har skrevet kilderne?
3. Hvornår er kilderne skrevet?
Har det nogen betydning?
4. Er det primære eller sekundære kilder?
5. Indeholder kilderne førstehånds- eller andenhåndsoplysninger?
6. Hvem er kilderne skrevet til?

Gå i dybden

7. Hvad er ifølge dagbogen Rechnitzers holdning til at gøre modstand mod invasionen?
8. Sammenlign Rechnitzers beskrivelse af mødet hos kongen med beskrivelsen i referatet fra ministermødet (kl. 5.30)
9. Hvorfor kastede tyskerne flyveblade ud?
10. Hvilke årsager angiver flyvebladet til at Tyskland har besat Danmark?
11. Hvilke forskelle og ligheder er der mellem teksten i flyvebladet og det tyske memorandum overbragt kl. 4.20?

Undersøg fotografiet

12. Se på fotografiet af skibet ved Langelinie. Hvad kan du se? Hvordan tror du, befolkningen og tropperne oplevede situationen?

9. APRIL 1940 KL. 05:10

FALDSKÆRMSTROPPERNE KOMMER!

*Tysk soldat i gang med at spise.
Foto: Rigsarkivet*

Kl. 5.10 dalede noget ned fra himlen over kystfortet på Masnedø ved Vordingborg. På fortet var der kun 3 mand samt formesterens kone og søn. De var ubevæbnede og kunne intet stille op overfor de tyske tropper.

Senere fortalte formesteren Schmidt om sine oplevelser til kaptajn Zeltner. De var vidner til noget helt specielt. For første gang i verdenshistorien blev faldskærmstropper anvendt aktivt i krig.

En time før: kl. 4.15 var der ankommet tyske soldater med færgerne til Gedser, de drog nu nordpå mod Nykøbing Falster og videre mod Storstrømsbroen.

KILDE: UDDRAG FRA FORTMESTER SCHMIDTS BERETNING, 23. AUGUST 1943

KILDE: UDDRAG FRA POLITIMESTER BORBERGS RAPPORT FRA NYKØBING F.,
14. AUGUST 1940

Find kilden i kilderne.dk/kildekataloget → Tema: 9. april

FALDSKÆRMSTROPPERNE KOMMER!

Tjek på kilden

1. Hvad er det for type af kilder?
2. Hvem har skrevet kilderne?
3. Hvornår er kilderne skrevet?
Har det nogen betydning?
4. Er det primære eller sekundære
kilder?
5. Indeholder kilderne
førstehånds- eller
andenhåndsoplysninger?
6. Hvem er kilderne skrevet til?

Gå i dybden

7. Hvordan beskriver Schmidt
situationen? Hvad er det,
tyskerne kaster ned i
faltskærme?
8. Hvorfor tror tyskerne ifølge
Schmidt, at der er soldater på
fortet?
9. Hvad fortæller Schmidts
beretning om fortets betydning
for Danmark?
10. Hvad gør tyskerne ifølge
Borbergs rapport med
telefonledningerne? Hvorfor?
Hvad sker der med betjentene?
11. Hvilket indtryk får du af
invasjonen?

MØDET HOS KONGEN

Statsminister T. Stauning og udenrigsminister P. Munch i en alvorlig stund. Foto: Nationalmuseet

Kl. 5.30 afholdt den danske regering et hastemøde. Invasionen var i gang og tyskerne forlangte, at Danmark ikke gjorde modstand mod den tyske besættelse. Allerede inden ministrene nåede frem til Kongen på Amalienborg, rykkede den tyske gesandt for et svar på, om Danmark ville overgive sig. Der var ingen tid at spille.

Målet for den danske udenrigspolitik havde været at holde Danmark ude af krig. Besættelsen af Danmark fik Peter Munch, udenrigsministeren, til at tilbyde sin afgang. Han skrev i sin dagbog: "... Jeg sagde at den politik Stauning og jeg havde ført: Bestræbelserne for ved en ligelig neutralitetspolitik at holde Landet udenfor Krigsbegivenhederne, var glippet. Det var derfor i sig selv naturligt, om i hvert Fald jeg gik af. Buhl og flere andre svarede ivrig, at det var da umuligt, at vi saaledes lod de andre tilbage. Jeg sagde, at det er jo heller ikke Hen-

sigten at svigte dem. Stauning tog ikke Spørgsmålet op..."

Diskussionen blev kort. Det blev besluttet, at den danske overgivelse skulle træde i kraft kl. 6.

Munch skrev i svaret til den tyske gesandt: "Efter Modtagelsen af denne Meddelelse har den danske Regering i den givne Situation besluttet sig til at regulere Forholdene her i Landet under Hensyntagen til den skete Besættelse. Den fremsætter dog sin alvorligste Protest mod denne Krænkelse af Danmarks Neutralitet."

KILDE: UDDRAG AF REFERATET FRA MINISTERMØDET, 9. APRIL 1940

Find kilden i kilderne.dk/kildekataloget → Tema: 9. april

MØDET HOS KONGEN

Tjek på kilden

1. Hvad er det for type af kilder?
2. Hvem har skrevet kilderne?
3. Hvornår er kilderne skrevet?
Har det nogen betydning?
4. Er det primære eller sekundære kilder?
5. Indeholder kilderne førstehånds- eller andenhåndsoplysninger?
6. Hvem er kilderne skrevet til?

Gå i dybden

7. Hvordan vil den tyske regering forholde sig til den danske regering? Hvilke pressionsmidler bruger tyskerne?
8. Hvad betyder det, at de tyske tropper vil bryde modstanden med alle midler?
9. Hvorfor tilbyder udenrigsminister Munch at gå af?
10. Hvad tror du, det betyder, at den danske regering vil regulere forholdene?
11. Hvordan vurderer de enkelte parter situationen? Var der ydet modstand nok? Sammenlign evt. med Rechnitzers beskrivelse i dagbogen gengivet ved kl. 5.00
12. Hvilken betydning har kongen for det danske folk?
13. Hvad endte man med at beslutte på ministermødet? Med hvilket argument?

Undersøg fotografiet

14. Se på fotografiet af Stauning og Munch. Hvad tror du, de taler om? Hvad tænker de?

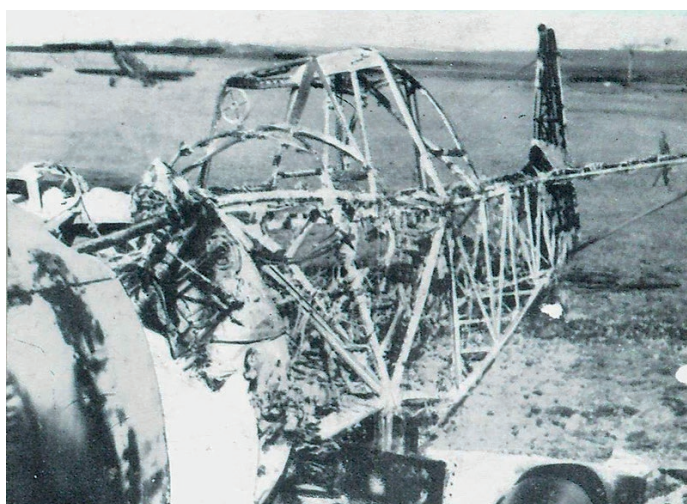

A large section of the page containing a grid of horizontal lines for writing. The lines are arranged in three vertical columns: the left column has 25 lines, the middle column has 25 lines, and the right column has 25 lines. All lines are thin and black.

9. APRIL 1940 KL. 06:00

ANGREBET FRA LUFTEN

Fly ved Værløse, 1940. Foto: Rigsarkivet

Kl. 6 bombede tyske flyvemaskiner Værløselejren. Her stod en del af flyvemaskinerne fra det danske luftvåben, der blev kaldt Hærens Flyvertropper. Kun en maskine kom i luften. Efter en kort luftkamp, blev flyet skudt ned.

Vagtkommandøren på flyvestationen var løjtnant von Bruhn. Han gav senere en beretning til kaptajn Zentner om angrebet og sagde: "Vi

følte os vel nærmest, som om Benene var slaaet bort under os. Dertil kom den nagende Uvished om, hvorledes det var gaaet andre Steder. Men, en Trøst syntes det os at være, at vi havde gjort vor Pligt, saavidt Midlerne tillod det."

Kl. 6.30 indtog tyske faldskærmstropper Aalborg Lufthavn. Det danske luftforsvar var sat ud af spil.

KILDE: LØJTNANT VON BRUHNS BERETNING, 1940

KILDE: KIRKEBOGEN FOR VÆRLØSE KIRKE, 1940

Find kilden i kilderne.dk/kildekataloget → Tema: 9. april

ANGREBET FRA LUFTEN

Tjek på kilden

1. Hvornår er løjtnant von Bruhns beretning skrevet? Har det nogen betydning?
2. Er beretningen en primær eller sekundær kilde?
3. Indeholder beretningen førstehånds- eller andenhåndsoplysninger?
4. Hvem er beretningen skrevet til?

Gå i dybden

5. Hvordan foregik forberedelserne på Flyvestationen, efter at lejren var kommet i alarmberedskab?
6. Hvad mener Bruhn var målet for de tyske fly? Hvorfor skød tyskerne ikke ind i hangaren?
7. Hvad var ifølge Bruhn grunden til at Værløselejren blev sat i alarmberedskab 8. april? Hvordan stemmer dette overens med de andre grunde til, at tyskerne nu ville besætte Danmark, som du har fundet i kilderne?
8. Se i kirkebogen. Hvor mange piloter døde? Og hvad hed de? Hvad er angivet som dødsårsag? Hvad kan du vide om piloterne ud fra kirkebogens oplysninger?

KAMPENE STOPPER

Kl. 6.00 indvilgede Danmark i tyskernes betingelser for besættelse. Men beskeden om overgivelsen nåede ikke til Sønderjylland. Tyskerne havde ødelagt telefonkablerne ved Lillebælt. Derfor kæmpede soldaterne videre nogle steder. De sidste kampe foregik ved Haderslev, hvor fire danske soldater og tre civile i løbet af 10 minutters kamp døde. Først da, omkring klokken 8, kom

beskeden om overgivelsen.

I alt døde 16 danske soldater og tre civile, og 23 soldater blev sårede. Sikre tal for de tyske tab kendes ikke, men man regner med 2-3 dræbte og 25-30 sårede soldater.

Civilbefolkningen oplevede tyskernes besættelse forskelligt, alt afhængig af hvor man var, og hvem man var. I de større byer som fx Århus kunne befolkningen se undren på de tyske troppers indmarch. Og i Sønderjylland blev tyskerne modtaget med blandede følelser, hvilket bl.a. fremgår af en politirap-

port fra Tønder samt af to beretninger om forholdene under besættelsen, afgivet til Historisk Samfund for Sønderjylland i 1947.

KILDE: BERETNING OM OPLEVELSERNE 9. APRIL AF REKTOR J.R. FRA TØNDER, 1947

KILDE: KRIMINALDOMMER SIGURD ANDRESENS BERETNING FRA HADERSLEV, 1947

KILDE: UDDRAG AF POLITIRAPPORT FRA TØNDER, 1940

Find kilden i kilderne.dk/kildekataloget → Tema: 9. april

KAMPENE STOPPER

Tjek på kilden

1. Hvad er det for type af kilder?
2. Hvem har skrevet kilderne?
3. Hvornår er kilderne skrevet?
Har det nogen betydning?
4. Er det primære eller sekundære kilder?
5. Indeholder kilderne førstehånds- eller andenhåndsoplysninger?
6. Hvem er kilderne skrevet til?

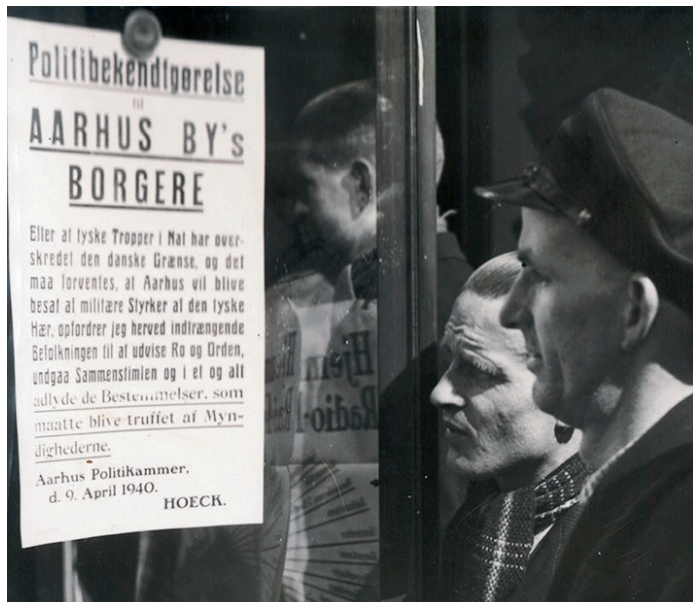
Gå i dybden

7. Hvorledes beskriver Sigurd Andresen optakten til 9. april, og hvordan reagerer han på begivenhederne? Hvorledes opleves invasionen?
8. Hvordan passer Sigurd Andresens beretning sammen med de øvrige oplysninger, vi har om begivenhederne i Haderslev?
9. Hvorledes opleves invasionen på Tønder Statsskole?
10. Hvad handler politirapporten fra Tønder om? Hvad skriver politimesteren om det tyske mindretal? Hvad er det tyske mindretal?
11. Politirapporten henviser til flyvebladet (se kilden "Oprop" i nedslaget *København angribes*), som begrundelse for at tage flaget ned fra kirken. Hvordan skal det forstås? Er du enig i, at "Oprop" kan bruges sådan?

DANMARK BESAT

Tv. top. Det skæbnesvangre budskab studeres. Foto: Rigsarkivet

Tv. bund. Tyskerne kører gennem Aabenraa. Foto: Rigsarkivet

Th. top og bund. Tyskernes indmarch i Aarhus. Foto: Rigsarkivet

Klokken 11.15 godkendte det tyske gesandtskab den danske statsministers tale. Via radioen skulle både Kongen og statsminister Thorvald Stauning om aftenen tale til det danske folk og fortælle, hvad der var sket.

Tyskerne havde endnu ikke nået at indsætte soldater over hele landet. Kampene varede kun ca. 4 timer, men tyskerne havde først indtaget hele Danmark dagen efter. Blandt andet på Bornholm og i det

nord-vestlige Jylland var der først tyske tropper den 10. april.

Men besættelsen var en realitet og tyskerne havde indført censur. Statsministerens tale skulle godkendes af besættelsesmagten.

En af dem, der hørte statsministerens tale var Ove Tryde. Han var boghandler i København og var meget bedrøvet over situationen. I sin dagbog skrev han, at det var en forfærdelig tung dag at opleve.

KILDE: STAUNINGS TALE TIL FOLKET, 9. APRIL 1940

KILDE: OVE TRYDES DAGBOG, 1940

Find kilden i kilderne.dk/kildekataloget → Tema: 9. april

DANMARK BESAT

Tjek på kilden

1. Hvad er det for en type af kilder?
2. Hvem har skrevet kilderne?
3. Hvornår er kilderne skrevet? Har det nogen betydning?
4. Er det primære eller sekundære kilder?
5. Indeholder kilderne førstehånds- eller andenhåndsoplysninger?
6. Hvem er kilderne skrevet til?

Gå i dybden

7. Hvordan skal befolkningen ifølge Staunings tale opføre sig?
8. Hvad er de tyske soldaters rolle ifølge talen?
9. Hvad fortæller talen om kongens og regeringens holdning til besættelsen?
10. Hvad var Ove Trydes holdning til, at regeringen havde kapituleret uden modstand?
11. Hvad mener Ove Tryde, når han skriver, at efterretningerne, dvs. information om hvad der er sket, kommer fra de tyske myndigheder gennem de danske?

Undersøg fotografiet

12. Sammenlign de to første fotografier fra Aarhus og Aabenraa. Hvordan er de forskellige?

Undersøg kortet

13. Hvornår nåede invasionen til der, hvor du bor?

TÆNK ENGANG...

Digterpræsten Kaj Munk, som endte med at blive dræbt af tyskerne.

Foto: Det Kgl. Bibliotek

Præsten og digteren Kaj Munk skrev, da han havde fået besked om besættelsen: ”De Tusind Aar, saa blev de væk, I Morges Klokker fem af Skræk.”

Kaj Munk var kendt som debattør og som provokatør. Allerede inden besættelsen havde han været udsat for censur. Fx fik Justitsministeriet i januar 1939 stoppet en sønderjysk opførelse af skuespillet ”Han sidder ved smeltediglen”, der handler om jødeforfølgelserne. Ministeriet

var bange for, at det ville provokere det tyske mindretal i området og fornærme Tyskland.

Det var denne skræk, Kaj Munk henviste til i sit lille digt: Skrækken for at provokere. Han mente, at regeringen underlagde sig besættelsesmagten og dermed lod Danmarks historie i stikken.

Han valgte at udfordre besættelsesmagten i prædikener, taler og skuespil. Flere af de trykte prædikener blev forbudt af den tyske censur og udsendt illegalt. Men Kaj Munk fortsatte. Og i januar 1944 blev han myrdet af tyskerne.

Præsten, der havde været anti-demokrat og beundrer af Hitler og Mussolini i 1930'erne, blev nu et symbol på den danske modstand. I et af sine sidste digte skrev han om håbet for et frit Danmark:

”Drenge, I Drenge, som døde.
I tændte for Danmark i dybeste
Mulm
En lysende Morgenrøde.”

TÆNK ENGANG...

Medalje til erindring om kampene den 9.april, 1940. Foto: Rigsarkivet

16 mænd fra hæren og Grænsegendarmeriet var blevet dræbt den 9. april. Til minde om dem blev lavet en erindringsmedalje i sølv til de efterladte, som blev uddelt den 16. december 1940.

Derudover gik man i gang med at lave en anden medalje, som blev kaldt en Særlig Erindringsmedalje. Den skulle have været uddelt til de, der havde været involveret i kamphandlingerne. Men krigsministeriet mente, at det var svært at vurdere

om modstandsfolk, som jo faktisk gik imod regeringens ordrer om ikke at yde modstand, i så fald også skulle have en medalje. I en længere rapport fra Krigsministeriet, stod der, at det ville være "uhyre vanskeligt at skabe en retfærdig Fordeling". I 1946 besluttede man ikke at gå videre med sagen.

Begge medaljerne blev lavet af Harald Salomon, der var chefmedaljør på Den Kgl. Mønt. I 1943 fik besættelsen personlige konsekvenser for ham og hans familie, der måtte flygte til Sverige, fordi de var jøder.

RIGSARKIVET

Tidligt om morgenen den 9. april 1940 startede den tyske invasion af Danmark. Et intenst døgn fulgte, hvor kampe og politiske beslutninger udviklede sig time for time.

Anden Verdenskrig startede for alvor i Danmark med invasionen af landet den 9. april 1940 og den efterfølgende besættelse, som varede i fem år.

I denne maxibog møder vi soldater, borgere og politikere time for time gennem den 9. april. Bogen indeholder tekster, kildekritiske arbejdsspørgsmål og har notepads til svar. Spørgsmålene knytter sig til originale kilder som personlige beretninger, rapporter og politiske referater, som du finder i Rigsarkivets online kildekatalog.

Maxibøger er en ny serie af arbejdshæfter indenfor kildekritik fra Rigsarkivet. Hvert hæfte kan bruges som en del af et forløb om et historisk emne eller som en selvstændig øvelse i kildekritik. Hæfterne kan printes fra kilderne.dk/maxiboeger. Rigsarkivet er en statslig institution under Kulturministeriet med det formål at indsamle og opbevare historiske kilder og data fra myndigheder i Danmark og at stille dem til rådighed for offentligheden.

KILDERNE

Rigsarkivets Undervisningsportal

KILDERNE.DK